

NGHỊ LUẬN VỀ MỘT TƯ TƯỞNG, ĐẠO LÍ

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Biết nêu ý kiến nhận xét, đánh giá đối với một tư tưởng, đạo lí và vận dụng kết hợp các thao tác lập luận trong bài văn nghị luận.
- Viết được bài văn nghị luận về một tư tưởng, đạo lí.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

a) Nghị luận trong Chương trình THPT trước đây thường chia ra hai loại : nghị luận xã hội và nghị luận văn học. Đó chỉ là sự phân biệt chủ yếu về nội dung nghị luận. Tuy nhiên, tên gọi nghị luận xã hội và nghị luận văn học lại quá rộng. Để xác định các hình thức luyện tập làm văn nghị luận trong nhà trường phổ thông, chúng tôi cụ thể hoá thành các hình thức như :

- Nghị luận về một tư tưởng, đạo lí
- Nghị luận về một hiện tượng đời sống
- Nghị luận về một ý kiến bàn về văn học
- Nghị luận về một bài thơ, đoạn thơ
- Nghị luận về một tác phẩm, đoạn trích văn xuôi.

...

Các hình thức này vừa kế thừa Chương trình THCS vừa phát triển, nâng cao. Các hình thức này cũng là sự xác định hình thức học tập phù hợp với lứa tuổi.

Nghị luận xã hội thì chỉ bàn về *một sự việc, một hiện tượng, một tư tưởng hay đạo lí*. Còn nghị luận văn học thì chỉ bàn về một tác phẩm, đoạn trích thơ hoặc tác phẩm (ngắn), đoạn trích văn xuôi, một ý kiến bàn về văn học.

b) Nghị luận về một tư tưởng, đạo lí là một hình thức nghị luận, một dạng đề thuộc loại nghị luận xã hội không có nội dung lí thuyết riêng, do đó không có bài "lí thuyết kiểu bài" như SGK *Làm văn* trước đây. Chúng tôi quan niệm đây là một hình thức luyện tập kĩ năng nghị luận, vận dụng tổng hợp các thao tác lập luận vào một loại đề cụ thể.

c) Bài luyện tập được thực hiện bằng cách ra đề để HS thảo luận tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý, trong quá trình đó có suy nghĩ đến việc vận dụng tổng hợp các thao tác lập luận. Sau khi thực hành, để HS tự rút ra bài học đối với cách làm loại đề nghị luận này.

2. Về phương pháp

Đây là bài học lí thuyết thực hiện dưới hình thức thực hành. GV qua việc thực hành tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý cho một đề bài cụ thể mà ôn lại các kiến thức về bài văn nghị luận về một tư tưởng, đạo lí.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

Hoạt động 1. Tìm hiểu đề, tìm ý và lập dàn ý cho Đề 1

1. Nêu Đề 1 và nêu câu hỏi tìm hiểu đề. Chú ý nội dung câu nói của L. Tôn-xtôi và nội dung yêu cầu của đề.

a) Câu nói của nhà văn gồm hai ý nhỏ : Ý 1 – Lí tưởng là ngọn đèn chỉ đường ; không có lí tưởng thì không có cuộc sống. Ý 2 – Nâng vai trò của lí tưởng lên tầm cao ý nghĩa của cuộc sống. Ở đây đòi hỏi phải giải thích mối quan hệ lí tưởng → ngọn đèn, phương hướng → cuộc sống.

b) Yêu cầu của đề : Suy nghĩ về vai trò của lí tưởng nói chung đối với mọi người và lí tưởng riêng của mình.

2. Tìm ý

Yêu cầu HS phát biểu tất cả các ý có thể có, không nhất thiết phải theo thứ tự các ý. Mọi HS đều làm bài : viết vào giấy hoặc vở bài tập.

GV gọi ý HS phát biểu về các chủ điểm sau :

– Lí tưởng là gì ? Tại sao nói lí tưởng là ngọn đèn chỉ đường ? Ngọn đèn chỉ đường là gì ? Nó quan trọng như thế nào ? Nêu ví dụ. Lí tưởng giúp cho con người không đi lạc đường. Khả năng lạc đường trước cuộc đời là rất lớn nếu không có lí tưởng tốt đẹp.

– Lí tưởng là ước mơ, khát vọng định hướng cuộc sống. Lí tưởng xấu có thể làm hại cuộc đời của một người và nhiều người. Không có lí tưởng tốt đẹp thì không có cuộc sống đẹp.

– Lí tưởng tốt đẹp, thực sự có vai trò chỉ đường là gì ? Đó là lí tưởng vì dân, vì nước, vì gia đình và hạnh phúc bản thân. Lí tưởng tốt đẹp có vai trò chỉ đường cho chính sự nghiệp cụ thể mà mỗi người theo đuổi : khoa học, giáo dục, an ninh, kinh doanh,...

– Lí tưởng riêng của mỗi người : Vấn đề bức thiết đặt ra cho mỗi HS tốt nghiệp THPT là chọn ngành nghề, một ngưỡng cửa để bước vào thực hiện lí tưởng.

3. Lập dàn ý

Cho HS sắp xếp ý theo yêu cầu của dàn bài : mở bài, thân bài, kết bài. Đặc biệt chú ý sắp xếp ý trong thân bài. GV yêu cầu HS sắp xếp ý trong thân bài, gọi một HS lên trình bày, rồi góp ý, bổ sung thành dàn bài mẫu.

4. Tổng kết ba khâu *tìm hiểu đề, tìm ý, lập dàn ý* cho đề văn về một vấn đề tư tưởng, đạo lí. Yêu cầu nhận thức rõ để giải thích, phân tích đầy đủ các ý hàm chứa trong câu văn trích, thể hiện tư tưởng, quan điểm của người làm bài một cách rõ ràng, thuyết phục.

5. Cho HS viết một đoạn văn ngắn về một ý trong dàn ý trên. Có thể viết về lí tưởng, tác dụng của lí tưởng hoặc về lí tưởng riêng của mình.

Hoạt động 2. Luyện tập củng cố : Tìm hiểu đề, tìm ý và lập dàn ý cho Đề 2

1. Gọi một HS đọc và phát biểu ý kiến giải thích yêu cầu của đề. Các HS khác bổ sung, GV kết luận.

2. Yêu cầu HS nêu các ý có thể có. Cho một HS ghi lên bảng để các HS khác bổ sung.

3. Lập dàn ý. Cho HS lập dàn ý trên lớp. GV chỉnh sửa và tổng kết bài.

Hoạt động 3. Tổng kết bài

GV nêu câu hỏi, gợi ý cho HS trả lời để khắc sâu nội dung bài học :

– Muốn làm bài nghị luận về một tư tưởng, đạo lí, trước hết hãy tìm hiểu sâu về tư tưởng, đạo lí được đem ra bàn bạc.

– Tìm hiểu tư tưởng, đạo lí bằng cách phân tích, giải thích theo từng ý, từng vế của vấn đề được nêu.

– Phát biểu nhận định, đánh giá của mình về tư tưởng, đạo lí đó.

– Nêu các luận cứ và phân tích các luận cứ để khẳng định nhận định, đánh giá của mình.